

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 czerwca 2016 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Edyta Buczkowska-Żuk (spr.)
Sędziowie:	SSA Marta Sawicka SSO del. Robert Bury
Protokolant:	sekr. sądowy Beata Węgrowska-Płaza

po rozpoznaniu w dniu 8 czerwca 2016 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa M. S. (1)

przeciwko M. S. (2)

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 29 kwietnia 2015 roku, sygn. akt I C 618/14

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób że:

- 1. uznaje za bezskuteczną w stosunku do powódki M. S. (1) umowę darowizny udziału do 1/2 własności nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą KW (...), zawartą pomiędzy E. S. (1) i M. S. (2) w dniu 21 marca 2013 roku przed notariuszem, Z. C. repertorium A numer (...) do wysokości wierzytelności powódki w kwocie 731 500 (siedemset trzydzieści jeden tysięcy pięćset) złotych wynikającej z postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w dniu 14 lutego 2012 roku w sprawie o sygnaturze II Ns 2205/09, a powództwo w pozostałej części oddala;**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3608,50 (trzy tysiące sześćset osiem złotych 50/100) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego**
- 3. zasądza od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 13875 (trzydzieści tysięcy osiemset siedemdziesiąt pięć) złotych tytułem nieuiszczonych przez powódkę kosztów sądowych;**

II. *oddala apelację w pozostałej części;*

III. *zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2700 (dwa tysiące osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.*

SSO del. Robert Bury SSA Edyta Buczkowska-Żuk SSA Marta Sawicka

Sygn. akt I ACa 816/15

UZASADNIENIE

Powódka M. S. (1), reprezentowana przez zawodowego pełnomocnika, pozwem z dnia 14 maja 2014 roku skierowanym przeciwko pozwanej M. S. (2) wniosła o uznanie w stosunku do powódki umowy darowizny z dnia 21 marca 2013 roku nr rep. A (...), na mocy której E. S. (1) przekazał na rzecz pozwanej M. S. (2) nieruchomości położoną w S. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), za bezskuteczną. Nadto wniosła o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powódka podniosła, iż postanowieniem Sądu Rejonowego Szczecin - Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie z dnia 14 lutego 2012 roku, na skutek podziału majątku wspólnego M. S. (1) i E. S. (1) zasądzono na rzecz M. S. (1) kwotę 731.500 zł z tytułem wyrównania udziałów w majątku wspólnym i rozliczenia nakładów i wydatków, płatną w terminie 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia. Postanowienie uprawomocniło się w dniu 28 czerwca 2013 roku. Na podstawie przedmiotowego orzeczenia wszystkie składniki majątku zostały przyznane na rzecz E. S. (1) z obowiązkiem spłaty na rzecz powódki, jednakże E. S. (1) mimo ciążącego na nim obowiązku nie uiszczył na rzecz M. S. (1) żadnych środków finansowych z tytułu należnej spłaty. Wszczęta przeciwko E. S. (2) egzekucja komornicza okazała się bezskuteczna, albowiem dłużnik wyzbył się składników majątku jakie posiadał. Podała, iż w drodze umowy darowizny z dnia 21 marca 2013 roku nr rep. A (...) przekazał on na rzecz córki M. S. (2) nieruchomości położoną w S. przy ul. (...) o wartości 555.000 zł - stanowiącą wcześniej składnik majątku wspólnego. Zdaniem powódki, powyższe okoliczności przesądzają o spełnieniu wszystkich przesłanek do uznania powyższej czynności prawnej za bezskuteczną wobec powódki na podstawie art. 527 k.c. i dalszych.

Pozwana M. S. (2) odpowiadając na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje stanowiska pozwana wskazała, iż w niniejszej sprawie zastosowanie znajduje art. 59 k.c. nie zaś art. 527 k.c. na który powołuje się powódka. Jednakże roszczenie oparte o art. 59 k.c. podlega oddaleniu z uwagi na upływ określonego art. 59 § 2 k.c. rocznego terminu w którym może nastąpić realizacja uprawnienia do żądania uznania czynności za bezskuteczną.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 29 kwietnia 2015 roku uznano za bezskuteczną w stosunku do powódki M. S. (1) umowę darowizny, zawartą przez E. S. (1) i M. S. (2) w dniu 21 marca 2013 roku w formie aktu notarialnego Repertorium A Numer (...), na mocy której E. S. (1) przekazał na rzecz pozwanej M. S. (2) nieruchomości położoną w S. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą KW (...) do wysokości wierzytelności powódki w kwocie 731 500 zł (siedemset trzydzieści jeden tysięcy pięćset złotych), wynikającej z postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie Wydział II Cywilny w dniu 14 lutego 2012 roku w sprawie o sygnaturze II Ns 2205/09. Nadto zasądzono od pozwanej na rzecz powódki kwotę 7217 zł (siedem tysięcy dwieście siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz zasądzono od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 27 750zł (dwadzieścia siedem tysięcy siedemset pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu nie uiszczonych kosztów sądowych.

Powyższe orzeczenie zostało oparte na następujących ustaleniach i wnioskach.

Powódce M. S. (1) przysługuje w stosunku do dłużnika E. S. (1) wierzytelność w wysokości 731.500 zł tytułem wyrównania udziałów w majątku wspólnym i rozliczenia nakładów zasądzona powódce pkt V postanowienia Sądu Rejonowego Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie Wydział II Cywilny z dnia 14 lutego 2012 roku, wydanym w sprawie o sygn. akt II Ns 2205/09. Wierzytelność ta płatna była w ciągu sześciu miesięcy od uprawomocnienia się tego orzeczenia wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia w płatności. W punkcie VII rzeczonego postanowienia zabezpieczono zasądzoną na rzecz wnioskodawczyni M. S. (1) w punkcie V postanowienia spłatę w ten sposób, że ustanowiono hipotekę przymusową na nieruchomości położonej przy ul. (...) w S. w kwocie 731,500 zł (siedemset trzydzieści jeden tysięcy pięćset złotych). Wartość nieruchomości położonej w S. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin- Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą KW (...) - ustalona została na kwotę 555.000 zł.

Postanowieniem z dnia 5 marca 2014 roku Sąd Rejonowy Szczecin –Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie Wydział II Cywilny nadał prawomocnemu postanowieniu z dnia 14 lutego 2012 roku w sprawie II Ns 2205/09 klauzulę wykonalności w zakresie roszczenia opisanego w punkcie V orzeczenia.

Sąd Okręgowy ustalił także, że umową darowizny z dnia 21 marca 2013 roku sporządzoną w formie aktu notarialnego (rep. A (...)) E. S. (1) przeniósł na swoją córkę – pozwaną M. S. (2) prawo własności nieruchomości położonej w S. (...) przy ul. (...) dla której Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...).

Ustalono również, że E. S. (1) nie uiszczył na rzecz M. S. (1) żadnych środków finansowych z tytułu należnej spłaty, w związku z czym M. S. (1) wniosła do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin- Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie M. J. (1) wniosek o przeprowadzenie egzekucji należności wynikającej z tytułu wykonawczego - postanowienia Sądu Rejonowego Szczecin- Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie z dnia 14 lutego 2012 r. Postępowanie egzekucyjne toczy się pod sygn. akt Km 199/14, jednakże egzekucja ta okazała się bezskuteczna.

Postanowieniem z dnia 24 marca 2014 roku Komornik Sądowy oddalił wniosek M. S. (1) w zakresie egzekucji z nieruchomości położonej w S. przy ul. (...) dla której Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie X Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) z uwagi na fakt, iż właścicielem nieruchomości nie był dłużnik E. S. (1) lecz M. S. (2). Nadto w toku postępowania egzekucyjnego Komornik Sądowy dokonał zajęcia samochodu osobowego marki M. - (...) o numerze rejestracyjnym (...).

Z ustaleń Sądu I instancji wynika, że dłużnik E. S. (1) posiada 315 udziałów w (...) Sp. z o.o. z siedzibą w S. o kapitale zakładowym 315.000 zł, której jest jedynym udziałowcem (wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem nr (...)).

Nadto ustalono, że w dniu 30 czerwca 2014 roku M. S. (2) zawarła z (...) S.A. z siedzibą w S. umowę dzierżawy na czas określony od dnia 30 czerwca 2014 roku do dnia 30 czerwca 2019 roku na rzecz (...) S.A. z siedzibą w S. nieruchomości położonej w S. przy ul. (...). Prawo dzierżawy zostało wpisane do księgi wieczystej nieruchomości.

Pozwana M. S. (2) mieszka w lokalu mieszkalnym przy ul. (...) w S.. Pozostaje w normalnych relacjach z powódką – matką M. S. (1) oraz ojcem – dłużnikiem E. S. (1). Powódka informowała pozwaną, iż nie otrzymała żadnych środków finansowych od E. S. (1) tytułem spłaty wyrównania udziałów w majątku wspólnym i rozliczenia nakładów orzeczonych postanowieniem Sądu Rejonowego Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie z dnia 14 lutego 2012 roku. Pozwana wyraziła zgodę na przyjęcie darowizny uznając, iż jeżeli ona jej nie przyjmie to E. S. (1) dokona darowizny nieruchomości na rzecz innej, obcej rodzinie osoby.

Dokonując oceny prawnej zgłoszonych roszczeń Sąd I instancji uznał, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości.

Sąd Okręgowy wskazał, że strona powodowa oparła swoje żądanie o dyspozycję

art. 527 k.c. Jednocześnie podkreślił, że celem instytucji skargi pauliańskiej jest ochrona interesów wierzyciela na wypadek nielojalnego (nieuczciwego) postępowania dłużnika, który z pokrzywdzeniem wierzyciela wyzbywa się składników swego majątku na rzecz osób trzecich lub majątek ten obciąża, zaciągając kolejne zobowiązania, i w ten sposób stwarza lub pogłębia stan swojej niewypłacalności.

W dalszej części wskazano, że można wyróżnić następujące przesłanki warunkujące możliwość skorzystania przez uprawnionego z ochrony pauliańskiej: 1) istnienie godnego ochrony interesu wierzyciela w postaci wierzytelności; 2) dokonanie przez dłużnika czynności prawnej z osobą trzecią; 3) pokrzywdzenie wierzyciela wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika; 4) dokonanie przez dłużnika czynności ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela; 5) uzyskanie wskutek tej czynności korzyści majątkowej przez osobę trzecią; 6) działanie osoby trzeciej w złej wierze. Dla zastosowania skargi pauliańskiej wszystkie wymienione przesłanki muszą wystąpić kumulatywnie, a ciężar ich udowodnienia co do zasady – zgodnie z regułą dowodową wyrażoną w art. 6 k.c. – obciąża wierzyciela, który jest uprawniony do zaskarżenia czynności prawnej dłużnika.

W ocenie Sądu Okręgowego nie ma wątpliwości co do tego, iż powódce przysługuje względem dłużnika – E. S. (1) wierzytelność wysokości 731.500 zł tytułem wyrównania udziałów w majątku wspólnym i rozliczenia nakładów. Zaznaczono, że okoliczność istnienia wierzytelności nie była kwestionowana przez pozwaną, stąd przyjęć należy, że przesłanka ta została wykazana. Dalej podano, że nie jest również okolicznością sporną, iż dłużnik E. S. (1) nie spłacił powyższej wierzytelności w żadnym zakresie, zaś wszczęte postępowanie egzekucyjne nie przyniosło skutku z uwagi na bezskuteczność egzekucji z majątku dłużnika. Sąd meriti zważył, że dla skuteczności skargi pauliańskiej nie jest konieczne, aby w zamiarze dłużnika leżało pokrzywdzenie wierzycieli ani też by zamiar ten skierowany był przeciwko określonemu wierzycielowi. Wystarczająca jest świadomość dłużnika, że czynność prawna przez niego dokonana może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia się. Zaznaczono, że E. S. (1) świadomy zobowiązań wobec powódki wynikających z postanowienia Sądu rozstrzygającego o podziale majątku wspólnego wyzbył się majątku w ten sposób, że egzekucja z jego majątku stała się niemożliwa, czego dowodzi pismo Komornika sądowego z dnia 17 kwietnia 2014 roku. Wskazano przy tym, iż bezskuteczność egzekucji nie jest wcale przesłanką dopuszczalności skargi pauliańskiej. Wystarczającym jest, aby czynność prawna dłużnika, w konsekwencji której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, dokonana została z pokrzywdzeniem wierzyciela. Wykazania bezskuteczności egzekucji nie wymaga ani sama ustawa, ani też żadna z funkcjonujących interpretacji znamion skargi pauliańskiej.

Zważono, że w niniejszej sprawie, przedmiotową czynnością majątek dłużnika został uszczuplony o wartość nieruchomości, której wysokość określona została w postanowieniu Sądu Rejonowego Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie Wydział II Cywilny z dnia 14 lutego 2012 roku w sprawie II Ns 2205/09, na kwotę 550.000 zł. Przyjęta przez strony umowy darowizny - niższa wartość przedmiotu umowy darowizny na potrzeby podatkowe, nie może stanowić podstawy ustalenia wysokości wyprowadzonego przez dłużnika majątku, gdyż jak ustalono, działanie dłużnika skierowane było na pokrzywdzenie wierzycieli, stąd zaniżona względem ustalonej przez Sąd wartości nieruchomości, nie może być uznana za wiarygodną. W ocenie Sądu Okręgowego niewątpliwie przy tym pozostaje, że prowadzona w stosunku do jego majątku egzekucja wierzytelności powódki stała się niemożliwa i bezskuteczna. Odnosząc się do zarzutu pozwanej, iż zawarta umowa darowizny nie wywołała skutku niewypłacalności dłużnika, czy też z powodu jej dokonania dłużnika nie stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, gdyż pomimo wyzbycia się nieruchomości do jego majątku weszło 315 udziałów w spółce (...) Sp. z o.o. z siedzibą w S. o kapitale zakładowym 315.000 zł, której E. S. (1) jest jedynym udziałowcem, jest niezasadny, Sąd Okręgowy dzieląc poglądy doktryny prawa wskazał, iż o uwzględnieniu skargi pauliańskiej rozstrzyga nie chwila powstania pokrzywdzenia, lecz okoliczność czy istnieje ono w chwili orzekania. Przesłanka pokrzywdzenia musi istnieć w czasie wystąpienia z powództwem pauliańskim i w trakcie procesu aż do jego zakończenia, a dokonanie zaskarżonej czynności i stan niewypłacalności muszą pozostawać ze sobą w związku. I choć nie jest to związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c., to jednak czynność prawna musi stanowić warunek nieodzowny stanu niewypłacalności.

Sąd Okręgowy podkreślił, że w niniejszej sprawie nie można przyjąć, iż dłużnik nie dokonał przedmiotowej czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli, jak wskazuje, bo w to miejsce nabył udziały w założonej przez siebie spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w której jest jedynym udziałowcem. Czynność prawna dłużnika, za którą otrzymał świadczenie

ekwiwalentne, nie powoduje pokrzywdzenia wierzycieli, jeżeli uzyskany ekwiwalent znajduje się w majątku dłużnika lub został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli. Dłużnik w niniejszej sprawie nie otrzymał żadnego ekwiwalentu z tytułu zawartej umowy ponieważ udziały które nabył i według niego stanowią one wartość dodaną faktycznie są własnością podmiotu prawa – spółki, a nie dłużnika- E. S. (1). Powódka dysponuje tytułem egzekucyjnym wystawionym przeciwko E. S. (2), a nie spółce zatem twierdzenia, że dłużnik majątku nie uszczuplił są w ocenie Sądu meriti bezzasadne. Nawet jednak, gdyby przyjąć, tezę pozwanej, że nabyte udziały w spółce należy zaliczyć na wartość majątku E. S. (1), to ich wartość - 315.000 zł i tak nie zaspokoiłaby chronionej wierzytelności, której wartość ustalono na kwotę 731.500 zł, pomijając już niepewne możliwości przeprowadzenia skutecznej egzekucji z wskazywanych przez pozwaną udziałów, oraz ich realną, wynikową wartość.

Zdaniem Sądu I instancji, w ustalonej sytuacji nie można przyjąć, iż pozwana nie wiedziała o zobowiązaniach jakie ciąży na E. S. (1) względem powódki, zaś sama umowa darowizny o znacznej wartości w konsekwencji prowadzi do pokrzywdzenia wierzyciela. Już postępowanie o podział majątku przed Sądem Rejonowym Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie w sprawie o sygn. akt II Ns 2205/09 toczyło się z udziałem pozwanej, więc wbrew twierdzeniom pozwanej była zorientowana, że rodzice prowadzą proces o majątek. Co więcej pozwana ma 30 lat, jest córką powódki i dłużnika E. S. (1), z którymi pozostaje w dobrych relacjach, zaś sama powódka rozmawiała z pozwaną na temat sytuacji majątkowej oraz niespłaconej wierzytelności.

Na marginesie wskazano, iż powództwo w sprawie zostało oparte wyraźnie na przepisach art. 527 k.c. i następnych, nie zaś na przepisie art. 59 k.c. przewidującym odrębną od tzw. skargi pauliańskiej instytucję żądania bezskuteczności umowy, której czyni całkowicie lub częściowo niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu osoby trzeciej. W niniejszej sprawie roszczenie dotyczyło żądania uznania za bezskuteczną umowy darowizny, dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli, które okazało roszczeniem skutecznym. Nie było zatem podstaw do rozważań nad wskazywaną przez pozwaną podstawą zgłoszonego roszczenia.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.c. w związku z § 6 ust. 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu. Jednocześnie zasądzono od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 27.750,- zł tytułem zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych, od których powódka została zwolniona w całości.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana, zaskarżając orzeczenie w całości, jednocześnie zarzucając rozstrzygnięciu:

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na przyjęciu, iż do rozpatrzenia pozwu powódki żądania umowy darowizny zawartej przez E. S. (1) i M. S. (2) z dnia 21 marca 2013 roku w formie aktu notarialnego Rep. A Numer (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą KW (...) mają zastosowanie przepisy art. 527 k.c. i dalsze korzystne jedynie dla powódki, gdy w rzeczywistości wyłącznie przepisy art. 59 k.c. mają tu zastosowanie, a których Sąd Okręgowy w ogóle nie brał pod uwagę mimo, że jest obligatoryjnie zobowiązany do ich badania w sprawie,

- zasądzenie zwrotu wysokich kosztów zastępstwa procesowego mimo wniosku o zwolnienie pozwanej od kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych, w sytuacji uznania pozwu (art. 102 k.p.c.),

- zasądzenie zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych mimo wniosku o zwolnienie pozwanej od kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych, w sytuacji uznania pozwu (art. 102 k.p.c.).

Uwzględniając powyższe wniesiono o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez wydanie wyroku zgodnego ze stanem faktycznym sprawy, tj. orzeczenia dotyczącego w oparciu o rozpatrzenie i zastosowanie art. 59 k.c. oraz o zwolnienie

pozwanej od kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych, w sytuacji uznania pozwu.

Pismem z dnia 30 grudnia 2015 roku uzupełniono apelację, w ten sposób, że zarzucono rozstrzygnięciu:

- błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia polegający na przyjęciu, iż umowa darowizny zawarta przez E. S. (1) i M. S. (2) z dnia 21 marca 2013 roku w formie aktu notarialnego Rep. A Numer (...), dla której Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie prowadzi księgę wieczystą KW (...) dotyczy całej nieruchomości położonej przy ul. (...), gdy w rzeczywistości umowa ta dotyczy tylko i wyłącznie udziału 1/2 części w nieruchomości,

- błąd w ustaleniach formalnych przyjętych za podstawę orzeczenia, polegający na zasądzeniu od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Szczecinie kwoty 27 750 zł tytułem zwrotu nieuiszczonych kosztów sądowych od wartości sporu ustalonej na 555 000 zł, gdy w rzeczywistości wartość sporu wynosi 1/2 tej kwoty, przez co Sąd Okręgowy w wydanym wyroku naliczył nienależne sobie koszty sądowe od sprawy która nie ma pokrycia w złożonym pozwie ani nie była procedowana w prowadzonym postępowaniu sądowym.

Wobec powyższych zarzutów wniesiono o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez wydanie wyroku zgodnego ze stanem faktycznym sprawy, tj. wdanie orzeczenia dotyczącego wyłącznie udziału 1/2 części w nieruchomości. Nadto wniesiono o orzeczenie z prawidłowo wyliczonymi kosztami sądowymi.

Uzasadnienie apelacji oraz pisma uzupełniającego apelację w istocie stanowiło rozwinięcie postawionych zarzutów.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja pozwanej okazała się uzasadniona w części.

Przechodzącej do merytorycznej oceny zarzutów stron Sąd Apelacyjny wskazuje, że ustalenia faktyczne poczynione w tej sprawie przez Sąd I instancji w przeważającej części są prawidłowe i zasługują na pełną akceptację, za wyjątkiem ustalenia, że objęta skarga umowa dotyczyła całej nieruchomości.

Faktem jest, że dopiero na etapie postępowania apelacyjnego strona pozwana przedłożyła umowę objętą aktem notarialnym opisanym w pozwie, z której jednoznacznie wynika, iż przedmiotem tej umowy był jedynie udział wynoszący 1/2 w prawie własności, a nie własność do całej nieruchomości. Strona powodowa po zapoznaniu się z treścią dokumentu nie zakwestionowała jego treści, stąd też tę okoliczność potraktowano na etapie rozpoznania apelacji jako niesporną. Jednak należało skorygować ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i przyjąć, co Sąd Apelacyjny uczynił, że objęta pozwem umową dłużnik E. S. (1) podarował pozwanej udział do 1/2 własności nieruchomości, stanowiącej działkę nr (...), o obszarze 0,0504 ha, obręb (...), położonej w S. przy ul. (...), zabudowanej budynkiem mieszkalnym.

Pozostałe ustalenia sądu pierwszej instancji, sąd odwoławczy podziela i przyjmuje za własne, czyniąc integralną częścią swojego stanowiska i uznając za zbędne ich ponowne szczegółowe przytaczanie w tym miejscu. W sytuacji bowiem, gdy Sąd odwoławczy orzeka na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu w pierwszej instancji nie musi powtarzać dokonanych ustaleń, gdyż wystarczy stwierdzenie, że przyjmuje je za własne (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C III 680/34. Zb. Urz. 1936, poz. 379, z dnia 14 lutego 1938 r., C II 21172/37 Przegląd Sądowy 1938, poz. 380 i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 83). Wskazać należy, że dokonane ustalenia Sąd Okręgowy oparł wnikliwą i rzetelną analizą zebranych dowodów, a ocena tych dowodów dokonana przez ten Sąd odpowiada zasadom logiki i obejmuje wszystkie okoliczności sprawy. W wyczerpującym i sporządzonym zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. uzasadnieniu wyroku, Sąd Okręgowy bardzo dokładnie określił dowody, na których się oparł, wyjaśnił podstawę prawną wyroku i przytoczył w tym zakresie przepisy prawa. Z takich ustaleń Sąd I instancji wywiódł w pełni zasadne wnioski, a sposób rozumowania prowadzący do tych wniosków i przyjęty w uzasadnieniu wyroku jest rozważny i obejmuje także wszystkie twierdzenia podniesione przez strony w toku postępowania przed Sądem I instancji.

Błąd Sądu meriti w ustaleniach faktycznych dotyczył jedynie niewłaściwego ustalenia przedmiotu umowy darowizny zawartej w dniu 21 marca 2013 roku pomiędzy E. S. (2) a M. S. (2), jednak jak wskazano wyżej w ramach postępowania apelacyjnego ten błąd został skorygowany.

Wskutek powyższego błędu w ustaleniach faktycznych Sąd I instancji niewłaściwie orzekł o całym prawie własności rozumianym jako udział wynoszący 1/1. Bez znaczenia pozostaje okoliczność, że aktualnie pozwana jest wyłącznym właścicielem spornej nieruchomości. Zatem we wskazanym zakresie Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko skarżącej dotyczące wadliwości zaskarżonego wyroku.

Wspomnieć należy, że pozwana zarzut błędu w ustaleniach faktycznych sprowadziła także do niewłaściwego zastosowania normy art. 527 k.c. uznając, że w niniejszej sprawie znajduje zastosowanie przepis art. 59 k.c. Przy czym istotne jest to, że zarzut ten dotyczy odpowiedniego - do stanu faktycznego - stosowania prawa, zatem dotyczy on naruszenia prawa materialnego, a nie błędu w ustaleniach faktycznych.

Sąd Apelacyjny wskazuje, że Sąd Okręgowy trafnie zakwalifikował powództwo jako skargę pauliańską i je rozpoznał w przewidzianym dla tej skargi reżimie prawnym, w tym też prawidłowo przeprowadził postępowanie dowodowe.

Zaznaczyć przede wszystkim należy, że mimo podobieństwa skutku, jakim jest uznanie określonej czynności prawnej za bezskuteczną, zachodzą daleko idące odrębności między unormowaniem z art. 59 k.c. a tym z art. 527-534 k.c.

Zgodnie z treścią art. 59 zdanie pierwsze k.c. w razie zawarcia umowy, której wykonanie czyni całkowicie lub częściowo niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu osoby trzeciej, osoba ta może żądać uznania za bezskuteczną w stosunku do niej, jeżeli strony o jej roszczeniu wiedziały albo jeżeli umowa była nieodpłatna.

Stosownie zaś do treści art. 527 § 1 k.c. gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć.

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że roszczenie oparte o normę art. 59 k.c. powinno pozostawać w takim stosunku do przedmiotu umowy, że samo wykonanie tej umowy czyni niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu. Innymi słowy niemożność zaspokojenia roszczenia jest bezpośrednim skutkiem wykonania umowy. Natomiast przepisy regulujące skargę pauliańską zapewniają ochronę wierzycielowi w razie niewypłacalności dłużnika, jednakże sam fakt zawarcia umowy dłużnika z osobą trzecią nie narusza praw wierzyciela, jeżeli wierzyciel może być zaspokojony z innych praw majątkowych dłużnika. Konsekwencją powyższego jest to, że sentencja wyroku wydanego na podstawie art. 59 k.c. określa konkretne roszczenie, zaś na podstawie art. 527 k.c. konkretną wierzytelność (por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1970 roku, III CRN 546/69, Lex nr 1083).

Istotnym jest także, że powództwo wytoczone na podstawie art. 527 i następnego k.c. w przeciwieństwie do art. 59 k.c. ma na celu wyłącznie ochronę wierzytelności pieniężnej (por. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 1995 roku, I CRN 218/95, Lex nr 24933).

Omawiając różnice w przywołanych instytucjach prawa na marginesie wskazać należy, że w sytuacji objętej hipotezą art. 59 k.c. bezskuteczność umowy w stosunku do osoby trzeciej działa przeciwko wszystkim podmiotom drugiej strony umowy, natomiast stosownie do treści art. 527 i nast. k.c. jedynie w stosunku do osoby, która odniosła korzyść majątkową i tak właśnie stronę pozwaną określiła powódka.

Oczywistą różnicą w omawianych unormowaniach jest również termin przewidziany do dochodzenia uznania czynności prawnej za bezskuteczną. Przepis art. 59 zdanie drugie k.c. określa termin jednego roku od zawarcia umowy, tymczasem przepis art. 534 k.c. termin pięciu lat od daty czynności dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Sąd Apelacyjny wskazuje, że stanowisko pozwanej w zakresie naruszenia prawa materialnego było chybione przede wszystkim dlatego, że powódka w niniejszej sprawie domagała się ochrony wierzytelności pieniężnej, bowiem taką bez wątpienia jest zasądzenie od E. S. (1) na jej rzecz kwoty 731.500 złotych (tytułem spłaty jej udziału w majątku wspólnym byłych małżonków). Nadto celem powództwa była możliwość egzekucji z nieruchomości i taki skutek pozwala osiągnąć skarga pauliańska, zgodnie z art. 532 k.c., natomiast nie jest on przewidziany w sytuacji żądania uznania umowy za bezskuteczną na podstawie art. 59 k.c.

Nadto podkreślenia wymaga fakt, że to strona powodowa jest gospodarzem procesu i jeżeli ustawa przewiduje różne drogi ochrony jej praw, ma możliwość wyboru żądania najkorzystniejszego dla niej. W niniejszej sprawie już w pozwie powódka wskazała, że swoje roszczenie wywodzi ze skargi pauliańskiej, przytaczając niezbędne okoliczności faktyczne dla tego roszczenia procesowego. W kierunku tego roszczenia naprowadziła także dowody i ostatecznie wykazała istnienie przesłanek ustawowych, koniecznych do jego uwzględnienia.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy wskazać także należy, że Sąd I instancji trafnie stwierdził, że darowizna udziału w nieruchomości położonej w S. przy ul. (...) na rzecz pozwanej została dokonana z pokrzywdzeniem powódki. Wskutek tego działania dłużnik – E. S. (1) stał się niewypłacalny, co uniemożliwiło powódce zaspokojenie jej roszczenie i uzasadniało uwzględnienie powództwa o uznanie rzeczonyj darowizny za bezskuteczną względem powódki. Wskutek dokonania darowizny, pozwana – będąca córką dłużnika oraz powódki – uzyskała bezpłatnie znaczną korzyść majątkową, bowiem stała się współwłaścicielem nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym jednorodzinnym (nieujawnionym w księdze wieczystej). Istotnym jest, iż już sama bezpłatność uzyskania korzyści przez pozwaną uzasadniała, stosownie do treści art. 528 k.c., przyjęcie domniemania działania dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia powódki, którego pozwana w żaden sposób nie obaliła.

Słusznie również wskazał Sąd Okręgowy, że pokrzywdzenie powódki wykazywało też brak możliwości realnego wyegzekwowania wierzytelności, wynikający ze stanu postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie M. J. (2) pod sygn.. KM 199/14. Wskazać bowiem należy, że z pisma Komornika z dnia 17 kwietnia 2014 roku wynika, że egzekucja prowadzona przeciwko E. S. (2) pozostawała bezskuteczna.

Zaznaczyć również należy, że objęta żądaniem pozwu darowizna została dokonana w czasie, kiedy postępowanie o podział majątku wspólnego toczące się pomiędzy powódką a E. S. (2) zostało nieprawomocnie zakończone wydaniem postanowienia, na mocy którego zasądzone od E. S. (1) na rzecz powódki kwotę 731.500 złotych. Zatem w czasie kiedy E. S. (1) miał świadomość tego, że powódka wystąpi z roszczeniami majątkowymi związanymi z tym podziałem.

Dalej wskazać należy, że powiązania rodzinne wykazują na bliski stosunek dłużnika i pozwanej oraz uzasadniają przyjęcie domniemania działania ze świadomością pokrzywdzenia powódki jako wierzyciela – wynikającego z treści art. 527 § 3 k.c. Świadomość pokrzywdzenia powódki wynika także z tego, że pozwana była stroną postępowania o podział majątku wspólnego toczącego się pomiędzy jej rodzicami. W ocenie Sądu Odwoławczego pozwana z całą pewnością miała wiedzę, że powódce przysługuje wobec E. S. (1) wymagalna wierzytelności, a pomimo to dokonała z dłużnikiem czynności prawnej, tym samym miała wiedzę, iż działa z pokrzywdzeniem powódki.

Z tych też przyczyn Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w części i orzekł jak w punkcie I sentencji. Apelację w pozostałej części oddalono na podstawie art. 385 k.p.c. o czym orzeczono w punkcie II.

Wobec uwzględnienia żądania pozwanej należało zmienić zaskarżone orzeczenie również w zakresie kosztów postępowania. Orzekając o kosztach postępowania przed Sądem I instancji zastosowano normę art. 100 k.p.c. Skoro pozwana w połowie przegrała postępowanie to zgodnie z zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów, winna zwrócić powódce połowę poniesionych w związku z postępowaniem kosztów. Na poniesione przez powódkę koszty postępowania składa się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego (7200 złotych) ustalone na podstawie § 6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności

radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu oraz opłata od pełnomocnictwa (17 złotych). Zatem pozwana winna zwrócić powódce kwotę 3608,50 złotych. Wskazać przy tym należy, że Sąd Apelacyjny nie dopatrył się podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c., bowiem pozwana dokonując czynności prawnej z E. S. (2) miała świadomość tego, że E. S. (1) zawierając umowę działa z pokrzywdzeniem powódki. Jednocześnie zasądzono od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie kwotę 13.875 złotych tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, na które to koszty składa się opłata od pozwu naliczona od wartości przedmiotu sporu ustalonego na kwotę 277 500 złotych.

Podkreślić także należy, że wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych bez względu na to czy jest uzasadniony czy też nie ma żadnego wpływu na zwrot kosztów procesu poniesionych przez przeciwnika – vide: art. 108 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych tekst jednolity D. U 2016 p.623 – dalej określanej „u.k.s.c.”, zgodnie z którym zwolnienie od kosztów sądowych nie zwalnia strony od obowiązku zwrotu kosztów procesu przeciwnikowi.

Sąd Apelacyjny nie znalazł także podstaw do zastosowania art. 113 ust. 4 wyżej cytowanej ustawy. Pozwana posiada stały dochód, jest właścicielką spółdzielczego własnościowego mieszkania, nie ma nikogo na utrzymaniu, jest osobą stosunkowo młodą. Brak jest więc szczególnych okoliczności, które mogłyby uzasadniać odstępianie od generalnej reguły wyrażonej w art. 113 ust. 1 u.k.s.c., zawierającej nakaz obciążenia strony przeciwnej kosztami sądowymi, od których powódka była zwolniona.

O kosztach postępowania odwoławczego również orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. Na zasądzoną na rzecz pozwanej kwotę składa się połowa wynagrodzenia pełnomocnika procesowego (3600 złotych x 0,5 = 2700 złotych) ustalone jako 75% stawki minimalnej stosownie do treści §12 ust. 1 pkt 2 w zw. z §6 ust. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Del. SSO R. Bury SSA E. Buczkowska-Żuk SSA M. Sawicka